

ZWIERZĘTA

Ciekawostki o lisach: 38 sprawdzonych faktów

Ciekawostki zebrał: Marcin Balana · Opublikowano: 17.10.2026 · Zaktualizowano: 20.10.2026 · Zweryfikowano: 20.10.2026

Lis rudy ma największy naturalny zasięg ze wszystkich ssaków lądowych poza człowiekiem, a w Polsce w latach 2007–2012 żyło go około 190–200 tys. osobników. Jeszcze w 1992 r. wściekliznę wykryto u nas u 2079 lisów, ale po wprowadzeniu szczepionek zrzucanych z samolotów w 2009 r. przypadków u lisów było tylko 6. Lisy to także najmniejszy psowaty świata, fenek, i lisy z eksperymentu z udomowieniem w Nowosybirsku.

NAJWAŻNIEJSZE W SKRÓCIE

- Do rodzaju *Vulpes*, czyli lisów właściwych, należy około 10 gatunków.
- W sezonach 2007/2008–2011/2012 w Polsce żyło średnio 190–200 tys. lisów, a zagęszczenie szacowano na 7,8 osobnika na 1000 ha.
- W 1992 r. w Polsce wykryto wściekliznę u 2079 lisów, a w 2009 r. tylko u 6.
- Doustne szczepienie lisów zaczęło się w 1993 r. przy granicy z Niemcami i w 2002 r. objęło cały kraj.
- Fenek waży zwykle 0,9–1,4 kg, a jego uszy mają do 15,2 cm.
- Eksperyment z udomowieniem lisów rozpoczął się w 1959 r. w Nowosybirsku.
- Lisica polarna może urodzić do 20 młodych w miocie.

Lisy na świecie

1 Do lisów właściwych należy około 10 gatunków

W ścisłym znaczeniu nazwa „lis” odnosi się do około 10 gatunków lisów właściwych z rodzaju *Vulpes*, przede wszystkim do lisa rudego. Lisami nazywa się jednak także zwierzęta z innych rodzajów psowatych: lisa szarego z Ameryki Północnej, 5 gatunków lisów południowoamerykańskich, lisa polarnego, otocjona wielkouchego i lisa krabożernego. Wszystkie przypominają małe lub średnie psy z puszystym ogonem i spiczastymi uszami.[1]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Fox, Data odczytu: 2026.10.16

2 Lis rudy żyje na 4 kontynentach i w Australii

Lis rudy występuje naturalnie na 4 kontynentach: w Europie, umiarkowanej strefie Azji, północnej Afryce i Ameryce Północnej. Ma największy naturalny zasięg spośród wszystkich ssaków lądowych z wyjątkiem człowieka. W XIX w. wprowadzono go do Australii, gdzie zadomowił się na dużej części kontynentu. Żyje w środowiskach od arktycznej tundry po suche pustynie, najlepiej czuje się w mozaice lasów i łąk.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox, Data odczytu: 2026.10.16

3 Lis szary wspina się na drzewa, czego inne lisy zwykle nie robią

Lis szary mierzy 50–75 cm bez ogona, ma ogon długości 30–40 cm i waży 3–6 kg. W odróżnieniu od innych lisów często wspina się na drzewa: chwytając pień przednimi łapami, a tylnymi odpycha się w górę. Na drzewach wygrzewa się w słońcu, zjada owoce i chroni się przed psami. Żyje w lasach, na terenach skalistych i w zaroślach od Kanady po północną Amerykę Południową.[3][4]

Źródła: Encyclopaedia Britannica, Gray fox , Data odczytu: 2026.10.20; Missouri Department of Conservation, Gray Fox , Data odczytu: 2026.10.20

4 Fenek waży tylko 0,9–1,4 kg

Fenek (*Vulpes zerda*) to najmniejszy ze wszystkich psowatych: ma 35,6–40,6 cm długości i waży zwykle 0,9–1,4 kg. Żyje w Afryce Północnej, na całej Saharze i dalej na wschód po Synaj i Półwysep Arabski. Wybiera piaszczyste pustynie i suche tereny porośnięte trawami lub zaroślami. Fenki są aktywne nocą, a w dzień chowają się w norach przed największym upałem.[5]

Źródło: Smithsonian's National Zoo and Conservation Biology Institute, Fennec fox , Data odczytu: 2026.10.19

5 Uszy fenka mogą mieć ponad 15 cm

Uszy fenka osiągają 10,2–15,2 cm długości i są największe w stosunku do wielkości ciała w całej rodzinie psowatych. Fenek oddaje przez nie nadmiar ciepła, a podczas nocnych łowów nasłuchuje ofiar ukrytych pod piaskiem. Gęsto owłosione łapy dają mu przyczepność podczas biegu po piasku i chronią przed rozgrzanym podłożem. Fenki potrafią też długo obywać się bez picia wody.[5]

Źródło: Smithsonian's National Zoo and Conservation Biology Institute, Fennec fox , Data odczytu: 2026.10.19

6 Nory fenków mają nawet 10 m długości

Fenki same kopią nory, często w postaci systemu tuneli o długości do 10 m. Są zwierzętami monogamicznymi i mogą żyć w grupach rodzinnych liczących do 10 osobników. Dorosły fenek potrafi z miejsca podskoczyć na wysokość do 1 m. W okresie godowym, który trwa 4–6 tygodni, samce bywają bardzo agresywne i znakują swoje terytorium.[5]

Źródło: Smithsonian's National Zoo and Conservation Biology Institute, Fennec fox , Data odczytu: 2026.10.19

7 Samica fenka rodzi od 2 do 5 młodych

Samica fenka rodzi zwykle 1 miot w roku, a w nim od 2 do 5 młodych. Ciąża trwa 50–53 dni, a samiec przynosi samicy pokarm, dopóki młode nie skończą około 4 tygodni. Młode rodzą się owłosione, ale ślepe: oczy otwierają po 8–11 dniach, a dojrzałość osiągają w wieku 9–11 miesięcy. Pod opieką człowieka fenki żyją do 11 lat.[5]

Źródło: Smithsonian's National Zoo and Conservation Biology Institute, Fennec fox , Data odczytu: 2026.10.19

8 Lis polarny waży od 3 do 8 kg

Dorosły lis polarny mierzy 50–60 cm bez ogona, ogon ma około 30 cm, a waży od 3 do 8 kg. Przystosowaniem do mrozu są krótkie, zaokrąglone uszy, krótki pysk i futro na podeszwach łap. Lisy polarne w odmianie białej latem są szarobrązowe, a zimą białe. Te w odmianie niebieskiej latem są szarawe, a zimą szaroniebieskie i w handlu futrami nazywa się je lisami niebieskimi.[6]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Arctic fox , Data odczytu: 2026.10.16

9 Lisica polarna może urodzić do 20 młodych

Lis polarny rozmnaża się zwykle raz w roku, a w miocie może przyjść na świat do 20 ciemno ubarwionych młodych. Ciąża trwa około 52 dni, a młode rodzą się od kwietnia do czerwca. W niewoli lisy polarne dożywają 10 lat, na wolności przeciętnie około 3 lat. Często podążają za niedźwiedziami polarnymi, by zjadać resztki ich zdobyczy, a zimą polują m.in. na pardwy i maskonury.[6]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Arctic fox , Data odczytu: 2026.10.16

10 Lisów polarnych żyje na świecie kilkaset tysięcy

Młode lisa polarnego są odstawiane od matki po około 45 dniach i dojrzewają w wieku 9–10 miesięcy, a światową populację gatunku szacuje się na kilkaset tysięcy zwierząt. Lis polarny żyje w całej Arktyce, zwykle na tundrze lub w górach w pobliżu morza. Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) zalicza go do gatunków najmniejszej troski. Rdzenni mieszkańcy Arktyki wciąż często polują na niego dla futra.[6]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Arctic fox , Data odczytu: 2026.10.19

Lis rudy z bliska

11 Lis rudy waży zwykle 5–7 kg

Lis rudy mierzy zwykle 90–105 cm, z czego 35–40 cm przypada na ogon, a w kłębie ma około 40 cm. Większość dorosłych lisów waży 5–7 kg, ale największe osobniki zbliżają się do 14 kg. Futro składa się z długich włosów okrywowych i miękkiego podszerstka, zwykle intensywnie rudobrazowego. Ogon często ma biały koniec, a uszy i nogi są czarne.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16

12 Lis rudy ma co najmniej 3 nietypowe odmiany futra

Britannica opisuje co najmniej 3 odmiany lisa rudego o nietypowym futrze. W Ameryce Północnej występują lisy czarne i srebrne, nazywane srebrnymi lisami. Lis krzyżak jest żółtobrazowy, z czarnym krzyżem między łopatkami i wzdłuż grzbietu, i żyje zarówno w Ameryce Północnej, jak i w Starym Świecie. Lis Samsona z północno-zachodniej Europy to mutant bez długich włosów okrywowych, z mocno skręconym podszerstkiem.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16

13 Lisy rude zabijają co roku blisko 1 mln dzikich kaczek

Szacuje się, że na prerii Ameryki Północnej lisy rude zabijają co roku blisko 1 mln dzikich kaczek. Podstawą ich diety są myszy, nornice i króliki, a także jaja, owoce i ptaki. Lisy chętnie jedzą jednak wszystko, co dostępne: padlinę, ziarno (zwłaszcza nasiona słonecznika), śmieci, karmę zostawioną na noc dla zwierząt domowych i drób. Z tego powodu ich liczebność bywa regulowana w pobliżu ferm ptaków.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16

14 Lisy polujące na myszy skaczą najczęściej na północny wschód

Badanie opublikowane w 2011 r. w „Biology Letters” opisało tzw. mysi skok lisów rudyh: lis wyskakuje wysoko i spada na ofiarę z góry. W wysokiej trawie i pod śniegiem lokalizuje ją najprawdopodobniej głównie słuchem. Lisy skakały najczęściej w kierunku zbliżonym do północno-wschodniego, a udane ataki skupiały się wokół północy. Kierunek nie zależał od pory dnia, pory roku, zachmurzenia ani wiatru, dlatego autorzy sugerują, że lisy korzystają z pola magnetycznego Ziemi.[7]

Źródło: erveny J. i in., Directional preference may enhance hunting accuracy in foraging foxes , Data publikacji: 2011.01.12, Data odczytu: 2026.10.16

15 Lisica rodzi średnio 5 młodych

Lisy rude łączą się w pary zimą, a po ciąży trwającej 7–8 tygodni samica rodzi od 1 do 10 lub więcej młodych, średnio 5. Poród odbywa się w norze, zwykle opuszczonej przez inne zwierzę i powiększonej przez lisy. Młode spędzają w norze około 5 tygodni, a przez całe lato opiekują się nimi oboje rodzice. Jesienią, gdy są już dorosłe i samodzielne, rozchodzą się.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16

16 Rewir lisa w środkowej Polsce ma 4–6,5 km²

Lis pospolity zajmuje w środkowej Polsce rewir o powierzchni 4–6,5 km², podaje praca opublikowana w 2013 r. w „Studiach i Materiałach CEPL w Rogowie”. Według jej autorów lis żyje średnio 3–4 lata. Dietę lisa stanowią głównie owoce, owady, ptaki i drobne gryzonie. Średnią wielkość miotu w danym łowisku można oszacować, licząc szczenięta przy kilku norach.[8]

Źródło: Kośka K., Sojka F., Sadowski J., Zagęszczenie i rozmieszczenie lisa pospolitego *Vulpes vulpes* a wielkość pozyskania , Data odczytu: 2026.10.19

17 Lisy dzielą z borsukami nory o powierzchni nawet 200 m²

Lisy chętnie zajmują opuszczone nory, a w borsucznych zamczyskach korytarze i komory mogą mieć łącznie nawet 200 m². Według dr. hab. Pawła Nasiadki z SGGW zdarza się, że na jednej górcie lisy korzystają z nor wykopanych przez borsuki, a borsuki z części lisich nor. Według naukowca nie ma udokumentowanych antagonizmów między tymi gatunkami. Zamczyska borsuków potrafią funkcjonować przez dekady.[9]

Źródło: Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy Lasów Państwowych w Bedoniu, Szumowski M., Architektura pazurem i dziobem wzniesiona, Echa Leśne nr 3 (661) 2025 , Data odczytu: 2026.10.19

Lisy w Polsce

18 W Polsce żyło około 190–200 tys. lisów

Liczebność lisa pospolitego w Polsce w sezonach 2007/2008–2011/2012 szacowano średnio na 190 000–200 000 osobników. Takie dane podali autorzy pracy opublikowanej w 2013 r. w „Studiach i Materiałach CEPL w Rogowie” SGGW. W obwodzie koła łowieckiego, który badali, zagęszczenie wynosiło 8,5 lisa na 1000 ha. Na tym terenie znaleźli 11 zamieszkałych nor.[8]

Źródło: Kośka K., Sojka F., Sadowski J., Zagęszczenie i rozmieszczenie lisa pospolitego *Vulpes vulpes* a wielkość pozyskania , Data odczytu: 2026.10.19

19 Zagęszczenie lisów w Polsce wzrosło z 3 do 7,8 na 1000 ha

W 1976 r. na 1000 ha w Polsce przypadały średnio 3 lisy, a w 1989 r. już 6. W sezonach 2007/2008–2011/2012 zagęszczenie w całym kraju szacowano na 7,8 lisa na 1000 ha, choć autorzy uznają, że powinno ono wynosić 1–3 osobniki. Praca R. Kamieniarza i M. Panka z 2017 r. wskazuje szczepienie lisów przeciw wściekliznie jako najważniejszą przyczynę wzrostu ich liczebności w Polsce w latach 90. i na początku XXI w.[8][10]

Źródła: Kośka K., Sojka F., Sadowski J., Zagęszczenie i rozmieszczenie lisa pospolitego *Vulpes vulpes* a wielkość pozyskania , Data odczytu: 2026.10.20; Kamieniarz R., Panek M., Changes in the distribution of the raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) in Poland in 1992–2015 , Data odczytu: 2026.10.20

20 Pozyskanie lisów w Polsce spadło ze 139 857 do 124 007 sztuk

W sezonie łowieckim 2007/2008 w Polsce pozyskano 139 857 lisów, a w sezonie 2011/2012 już 124 007. To spadek o 15 850 zwierząt, czyli o około 11%. Autorzy pracy z CEPL w Rogowie piszą, że pozyskanie we wszystkich analizowanych sezonach wykazywało tendencję spadkową. Dla porównania zagęszczenie lisów w kraju szacowano w tym okresie na 7,8 osobnika na 1000 ha.[8]

Źródło: Kośka K., Sojka F., Sadowski J., Zagęszczenie i rozmieszczenie lisa pospolitego *Vulpes vulpes* a wielkość pozyskania , Data odczytu: 2026.10.19

21 W województwie łódzkim w sezonie 2023/24 odstrzelono 15 408 lisów

W łowieckim roku gospodarczym 2023/24 w województwie łódzkim odstrzelono 15 408 lisów, podaje Urząd Statystyczny w Łodzi. W sezonie 2015/16 było to 13 064 lisy. Stan lisów w regionie 31 marca 2023 r. wynosił 12,7 tys., wobec 10,6 tys. w 2015 r. Łowiecki rok gospodarczy trwa od 1 kwietnia do 31 marca następnego roku.[11]

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi, Dział XIII. Leśnictwo i łowiectwo , Data odczytu: 2026.10.19

Lisy i wścieklizna u zwierząt

22 W 1992 r. w Polsce wykryto wściekliznę u 2079 lisów

W 1992 r. w Polsce stwierdzono 2079 przypadków wścieklizny u lisów rudych i tylko 470 u pozostałych dzikich zwierząt. Podają to R. Kamieniarz i M. Panek w pracy z 2017 r. o zmianach zasięgu jenota w Polsce. Lis rudy był wówczas gatunkiem szczególnie dotkniętym tą chorobą. Rok później w Polsce rozpoczęto doustne szczepienie lisów.[10]

Źródło: Kamieniarz R., Panek M., Changes in the distribution of the raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) in Poland in 1992–2015 , Data odczytu: 2026.10.19

23 Od 1993 do 2002 r. szczepienia lisów objęły całą Polskę

Doustne szczepienie lisów przeciw wściekliznie zaczęło się w Polsce w 1993 r. na zachodzie kraju, na terenach przy granicy z Niemcami. W 2002 r. akcja objęła już całą Polskę. Skuteczność szczepień jest stale monitorowana: według badaczy z PIWet-PIB w latach 2014–2018 w Małopolsce w ramach monitoringu szczepień zbadano 4888 zwierząt.[12][10]

Źródła: Smreczak M. i in., Vaccine-induced Rabies in a Red Fox in Poland , Data publikacji: 2022.11.15, Data odczytu: 2026.10.20; Kamieniarz R., Panek M., Changes in the distribution of the raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) in Poland in 1992–2015 , Data odczytu: 2026.10.20

24 W 2009 r. wściekliznę stwierdzono tylko u 6 lisów

W 2009 r. w Polsce odnotowano tylko 8 przypadków wścieklizny, w tym 6 u lisów i 2 u nietoperzy. Dla porównania w 1992 r. przypadków u samych lisów było 2079. Autorzy pracy z 2017 r. piszą, że po wprowadzeniu szczepień lisów w Polsce zaobserwowano wyraźny spadek występowania wścieklizny wśród dzikich zwierząt.[10]

Źródło: Kamieniarz R., Panek M., Changes in the distribution of the raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) in Poland in 1992–2015 , Data odczytu: 2026.10.19

25 Do kwietnia 2025 r. wściekliznę wykryto u 6 lisów

Od początku 2025 r. do 2 kwietnia Inspekcja Weterynaryjna stwierdziła w Polsce 11 ognisk wścieklizny u zwierząt: 4 w województwie podkarpackim i 7 w lubelskim. W 6 przypadkach chorobę wykryto u lisów, w 3 u kotów i w 2 u psów. Ostatnie z tych ognisk dotyczyło lisa z gminy Łabunie w powiecie zamojskim. Dane podał zastępca Głównego Lekarza Weterynarii w piśmie z 16 kwietnia 2025 r.[13]

Źródło: Główny Inspektorat Weterynarii (pismo opublikowane przez Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Suwałkach), Aktualna sytuacja epidemiologiczna – wścieklizna 2025 , Data publikacji: 2025.04.16, Data odczytu: 2026.10.19

26 Przynęty ze szczepionką dla lisów mają około 4,5 cm

Przynęty ze szczepionką przeciwko wściekliznie, rzucane lisom z samolotów, np. we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego w kwietniu 2024 r., mają około 4,5 cm. To brązowozielone batoniki z masy mięsno-rybnej w kształcie kwadratu lub kuli, z plastikową saszetką ze szczepionką w środku. Trafiają do lasów, na pola, łąki i nieużytki. Przez 3 tygodnie po zrzucie nie należy puszczać luzem psów i kotów, a przynęt nie wolno dotykać, bo lisy nie biorą tych, które dotknął człowiek.[14]

Źródło: Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Bydgoszczy, Szczepienie lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie , Data publikacji: 2024.04.02, Data odczytu: 2026.10.16

27 Co najmniej 2 kraje walczą z wścieklizną lisów na dużą skalę

Co najmniej 2 kraje, przede wszystkim Wielka Brytania i Francja, prowadzą szeroko zakrojone programy odstrzału i szczepień, których celem jest ograniczenie zachorowań na wściekliznę wśród lisów. W dużej części zasięgu lis rudy jest bowiem głównym nosicielem tej choroby. W kwietniu 2024 r. we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego zaplanowano wyłożenie przynęt ze szczepionką na terenach, gdzie lisy żyją i żerują.[2][14]

Źródła: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16; Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Bydgoszczy, Szczepienie lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie , Data publikacji: 2024.04.02, Data odczytu: 2026.10.16

Lisy i ludzie

28 Od połowy XX w. lisy rude polują bez groźnych konkurentów

Do połowy XX w. ludzie w dużej mierze wytępiли wilki i inne duże drapieżniki w miastach i na terenach rolniczych Europy i Ameryki Północnej. Lisy rude mogły dzięki temu polować i rozmnażać się bez groźnego konkurenta. Lisy miejskie stają się bardziej nocne i agresywne, a biolodzy zauważyli też, że mają krótsze i szersze pyski oraz mniejsze puszki mózgowe niż lisy wiejskie.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16

29 W miastach lisy i kojoty dzielą się terenem

Według 1 badania przytaczanego przez Britannikę lisy i kojoty mogą żyć obok siebie w miastach, bo wybierają inne miejsca. Lisy wolały tereny bardziej zabudowane i zadbane, takie jak osiedla mieszkaniowe, boiska i parki miejskie. Unikały natomiast zadrzewień, otwartych pól i innej bardziej naturalnej zieleni, z której korzystały kojoty. Na wsi kojoty polują na lisy i ograniczają ich liczebność.[1]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Fox , Data odczytu: 2026.10.16

30 W Australii lisy zagrażają ssakom o masie od 35 g do 5,5 kg

Według bazy gatunków inwazyjnych IUCN (GISD) w Australii najbardziej zagrożone są ssaki lądowe o masie od 35 g do 5,5 kg, tzw. gatunki krytycznego przedziału masy. Baza zalicza do nich też ptaki gniazdujące na ziemi. Lis rudy trafił do Australii i USA jako zwierzę do polowań sportowych. GISD przypomina, że w Australii wymarło co najmniej 20 gatunków ssaków, a 43 kolejne uznano za zagrożone lub narażone.[15]

Źródło: IUCN SSC Invasive Species Specialist Group, Global Invasive Species Database, Full account for: *Vulpes vulpes* , Data publikacji: 2010.07.29, Data odczytu: 2026.10.19

31 Australia zwalcza lisy przynętami rzucanymi na 35 000 km² rocznie

W Australii przynęty do zwalczania lisów rzuca się z powietrza na obszarze około 35 000 km² rocznie, co kosztuje około 1,3 mln dolarów. Ogrodzenie chroniące przed lisami kosztuje do 10 000 dolarów za 1 km. Według bazy GISD długofalową skuteczność zwalczania ogranicza zdolność lisów do wędrówek na duże odległości i szybkiego ponownego zasiedlania terenów.[15]

Źródło: IUCN SSC Invasive Species Specialist Group, Global Invasive Species Database, Full account for: *Vulpes vulpes* , Data publikacji: 2010.07.29, Data odczytu: 2026.10.19

32 Na fermach lisy dorastają w około 10 miesięcy

Na fermach lisy hoduje się do osiągnięcia pełnego wzrostu w wieku około 10 miesięcy. Skóry lisów, zwłaszcza srebrnych, często pochodzą z ferm. Na lisy rude poluje się też dla sportu i dla futra, które jest podstawą handlu futrami. Lis rudy jest też powszechnie uważany za symbol sprytu i jest bohaterem wielu podań ludowych.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16

Eksperyment z udomowieniem lisów

33 Eksperyment z oswajaniem lisów zaczął się w 1959 r.

Eksperyment z udomowieniem lisów srebrnych rozpoczął się w 1959 r. w Instytucie Cytologii i Genetyki w Nowosybirsku na Syberii. Jego pomysłodawcą był Dmitrij Bielajew, który zatrudnił do pracy 25-letnią Ludmiłę Trut. W każdym pokoleniu badacze testowali setki lisów, a rodzicami następnego pokolenia zostawało 10% najtagodniejszych. Jedynym kryterium wyboru była ocena tagodności zachowania.[16]

Źródło: Dugatkin L.A., The silver fox domestication experiment , Data publikacji: 2018.12.07, Data odczytu: 2026.10.20

34 Po 6 pokoleniach lisy lizały ręce badaczy

Już po 6 pokoleniach, czyli 6 latach, bo lisy rozmnażają się raz w roku, selekcja wyłącznie pod kątem łagodności dała lisy, które lizały ręce eksperymentatorów i dawały się podnosić i głaskać. Oswojone lisy skomlały, gdy ludzie odchodzili, i merdały ogonami, gdy się zbliżali. W przeciwieństwie do dzikich lisów potrafią też podążać za wzrokiem człowieka równie dobrze jak psy.[16]

Źródło: Dugatkin L.A., The silver fox domestication experiment , Data publikacji: 2018.12.07, Data odczytu: 2026.10.20

35 W niespełna 10 lat oswojone lisy miały klapnięte uszy

W ciągu niespełna 10 lat od początku eksperymentu Bielajewa część udomowionych lisów miała klapnięte uszy i zakręcone ogony. U zwierząt pojawiło się też łaciate futro przypominające umaszczenie kundli. Udomowione lisy, podobnie jak wiele zwierząt domowych, mają ponadto dłuższy okres rozrodczy niż ich dzicy przodkowie. Najłagodniejsze lisy, na początku nieliczne, stanowią dziś zdecydowaną większość populacji eksperymentu.[16]

Źródło: Dugatkin L.A., The silver fox domestication experiment , Data publikacji: 2018.12.07, Data odczytu: 2026.10.20

36 W 15. pokoleniu oswojone lisy miały o połowę mniej hormonów stresu

W 15. pokoleniu eksperymentu Bielajewa poziom hormonów stresu, czyli glikokortykoidów, u oswojonych lisów wynosił około połowy poziomu u lisów dzikich. Wzrósł u nich także poziom serotoniny, co według autora artykułu dało „szczęśliwsze” zwierzęta. Lee Alan Dugatkin opisał te zmiany w 2018 r. w czasopiśmie „Evolution: Education and Outreach” jako skutek selekcji wyłącznie pod kątem łagodności.[16]

Źródło: Dugatkin L.A., The silver fox domestication experiment , Data publikacji: 2018.12.07, Data odczytu: 2026.10.20

37 Lisy osławiano przez ponad 40 pokoleń

Według pracy z 2015 r. lisy z linii oswojonej i agresywnej utrzymywano osobno przez ponad 40 pokoleń. Obie linie pochodzą z eksperymentu, który w drugiej połowie XX w. rozpoczął Bielajew: hodowano w nim lisy wybierane pod kątem łagodności lub agresji, by odtworzyć proces udomowienia. Lisy z linii oswojonej chętnie nawiązują kontakt z człowiekiem, a te z linii agresywnej są trudne w obsłudze.[17][18]

Źródła: Johnson J.L. i in., Genotyping-By-Sequencing (GBS) Detects Genetic Structure and Confirms Behavioral QTL in Tame and Aggressive Foxes (*Vulpes vulpes*) , Data publikacji: 2015.06.10, Data odczytu: 2026.10.16; Kukekova A.V. i in., Mapping Loci for fox domestication: deconstruction/reconstruction of a behavioral phenotype , Data publikacji: 2010.12.14, Data odczytu: 2026.10.16

38 W genomie lisa wskazano 103 regiony związane z selekcją zachowania

W 2018 r. naukowcy zsekwencjonowali i złożyli genom lisa rudego, a następnie porównali lisy z linii oswojonej, agresywnej i zwykłej hodowli fermowej. Wskazali 103 regiony genomu, które mogły podlegać selekcji pod kątem zachowania. Mocnym kandydatem na gen związany z łagodnością okazał się SorCS1, ważny dla plastyczności synaps. Część wskazanych regionów zawiera geny powiązane z udomowieniem psa.[19]

Źródło: Kukekova A.V. i in., Red fox genome assembly identifies genomic regions associated with tame and aggressive behaviours , Data publikacji: 2018.08.06, Data odczytu: 2026.10.16

Lisy w liczbach

Parametr | Wartość

Gatunki lisów właściwych (Vulpes) | ok. 10

Masa lisa rudego | zwykle 5–7 kg, do ok. 14 kg

Masa fenka | 0,9–1,4 kg

Długość uszu fenka | 10,2–15,2 cm

Młode w miocie lisa polarnego | do 20

Liczebność lisów w Polsce (2007/2008–2011/2012) | 190 000–200 000

Zagęszczenie lisów w Polsce: 1976 / 1989 / 2007–2012 | 3 / 6 / 7,8 na 1000 ha

Przypadki wścieklizny u lisów w Polsce: 1992 / 2009 | 2079 / 6

Szczepienie lisów objęło całą Polskę | 2002 r. (start w 1993 r.)

Początek eksperymentu Bielajewa | 1959 r.

Źródła danych: Encyclopaedia Britannica, Smithsonian's National Zoo, Studia i Materiały CEPL w Rogowie, Acta Scientiarum Polonorum, Journal of Veterinary Research, Evolution: Education and Outreach. Stan na 20 października 2026 r.

Mity i fakty o lisach

FAŁSZ

„Lisy żyją tylko w lasach”

Lis rudy żyje od tundry po pustynie, na terenach rolniczych, a także w wielu dużych miastach i na przedmieściach.[2]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Red fox , Data odczytu: 2026.10.16

FAŁSZ

„Lis szuka myszy pod śniegiem głównie wzrokiem”

W wysokiej trawie i pod śniegiem, gdzie ofiary nie widać, lis lokalizuje ją najprawdopodobniej przede wszystkim słuchem.[7]

Źródło: Červený J. i in., Directional preference may enhance hunting accuracy in foraging foxes , Data publikacji: 2011.01.12, Data odczytu: 2026.10.16

FAŁSZ

„Znalezioną przynętę ze szczepionką można podnieść i odłożyć”

Przynętę nie należy dotykać ani niszczyć, bo lisy nie podejmują tych, których dotykał człowiek.[14]

Źródło: Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Bydgoszczy, Szczepienie lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie , Data publikacji: 2024.04.02, Data odczytu: 2026.10.16

FAŁSZ

„Szczepienie lisów z samolotów nie zmieniło sytuacji wścieklizny w Polsce”

W 1992 r. wściekliznę stwierdzono u 2079 lisów, a w 2009 r. u 6; po wprowadzeniu szczepień zaobserwowano wyraźny spadek choroby wśród dzikich zwierząt.[10]

Źródło: Kamieniarz R., Panek M., Changes in the distribution of the raccoon dog (Nyctereutes

procyonoides) in Poland in 1992–2015 , Data odczytu: 2026.10.19

FAŁSZ

„Żaden lis nie wchodzi na drzewa”

Lis szary z Ameryki często wspina się na drzewa, chwytając pień przednimi łapami i odpychając się tylnymi.[3]

Źródło: Encyclopaedia Britannica, Gray fox , Data odczytu: 2026.10.19

Źródła

1. Encyclopaedia Britannica, Fox. Adres: <https://www.britannica.com/animal/fox-mammal>. Data odczytu: 2026.10.16.
2. Encyclopaedia Britannica, Red fox. Adres: <https://www.britannica.com/animal/red-fox-mammal>. Data odczytu: 2026.10.16.
3. Encyclopaedia Britannica, Gray fox. Adres: <https://www.britannica.com/animal/gray-fox>. Data odczytu: 2026.10.20.
4. Missouri Department of Conservation, Gray Fox. Adres: <https://mdc.mo.gov/discover-nature/field-guide/gray-fox>. Data odczytu: 2026.10.20.
5. Smithsonian's National Zoo and Conservation Biology Institute, Fennec fox. Adres: <https://www.nationalzoo.si.edu/animals/fennec-fox>. Data odczytu: 2026.10.19.
6. Encyclopaedia Britannica, Arctic fox. Adres: <https://www.britannica.com/animal/Arctic-fox>. Data odczytu: 2026.10.16.
7. ervený J. i in., Directional preference may enhance hunting accuracy in foraging foxes. Wydawca: Biology Letters. Wydanie: t. 7, nr 3, 2011. Strony: 355–357. Adres: <https://doi.org/10.1098/rsbl.2010.1145>. Data publikacji: 2011.01.12. Data odczytu: 2026.10.16.
8. Kośka K., Sojka F., Sadowski J., Zagęszczenie i rozmieszczenie lisa pospolitego *Vulpes vulpes* a wielkość pozyskania. Wydawca: Studia i Materiały CEPL w Rogowie. Wydanie: R. 15, z. 36/3, 2013. Strony: 296–301. Adres: <https://cepl.sggw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/75/2021/08/Koska.pdf>. Data odczytu: 2026.10.19.
9. Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy Lasów Państwowych w Bedoniu, Szumowski M., Architektura pazurem i dziobem wzniesiona, Echa Leśne nr 3 (661) 2025. Adres: https://www.idpan.poznan.pl/images/Filmy_artykuly_popularnonaukowe/artykuly/2025/echa_lezne/Echa%20Leśne%203-2025.pdf. Data odczytu: 2026.10.19.
10. Kamieniarz R., Panek M., Changes in the distribution of the raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) in Poland in 1992–2015. Wydawca: Acta Scientiarum Polonorum Silvarum Colendarum Ratio et Industria Lignaria. Wydanie: t. 16, nr 1, 2017. Strony: 47–52. Adres: <https://doi.org/10.17306/J.AFW.2017.1.5>. Data odczytu: 2026.10.20.
11. Urząd Statystyczny w Łodzi, Dział XIII. Leśnictwo i łowiectwo. Adres: https://lodz.stat.gov.pl/files/gfx/lodz/en/defaultstronaopisowa/410/9/1/202412_r_24w_dzial_13_2.pdf. Data odczytu: 2026.10.19.
12. Smreczak M. i in., Vaccine-induced Rabies in a Red Fox in Poland. Wydawca: Journal of Veterinary Research. Wydanie: t. 66, nr 4, 2022. Strony: 473–477. Adres: <https://doi.org/10.2478/jvetres-2022-0065>. Data publikacji: 2022.11.15. Data odczytu: 2026.10.20.
13. Główny Inspektorat Weterynarii (pismo opublikowane przez Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Suwałkach), Aktualna sytuacja epidemiologiczna – wścieklizna 2025. Adres: https://piwsuwalki.pl/images/articles/documents/wsciekliзна/aktualna_sytuacja_epidemiologiczna_wsciekliзна_2025.pdf. Data publikacji: 2025.04.16. Data odczytu: 2026.10.19.
14. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Bydgoszczy, Szczepienie lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie. Adres: <https://www.gov.pl/web/wsse-bydgoszcz/szczepienie-lisow-wolno-zyjacych-przeciwko-wsciekliźnie>. Data publikacji: 2024.04.02. Data odczytu: 2026.10.16.
15. IUCN SSC Invasive Species Specialist Group, Global Invasive Species Database, Full account for: *Vulpes vulpes*. Adres:

<https://www.iucngisd.org/gisd/pdf.php?sc=66>. Data publikacji: 2010.07.29. Data odczytu: 2026.10.19.

16. Dugatkin L.A., The silver fox domestication experiment. Wydawca: Evolution: Education and Outreach. Wydanie: t. 11, 2018. Strony: 16. Adres: <https://doi.org/10.1186/s12052-018-0090-x>. Data publikacji: 2018.12.07. Data odczytu: 2026.10.20.

17. Johnson J.L. i in., Genotyping-By-Sequencing (GBS) Detects Genetic Structure and Confirms Behavioral QTL in Tame and Aggressive Foxes (*Vulpes vulpes*). Wydawca: PLoS One. Wydanie: t. 10, nr 6, 2015. Strony: e0127013. Adres: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0127013>. Data publikacji: 2015.06.10. Data odczytu: 2026.10.16.

18. Kukekova A.V. i in., Mapping Loci for fox domestication: deconstruction/reconstruction of a behavioral phenotype. Wydawca: Behavior Genetics. Wydanie: t. 41, nr 4, 2011. Strony: 593–606. Adres: <https://doi.org/10.1007/s10519-010-9418-1>. Data publikacji: 2010.12.14. Data odczytu: 2026.10.16.

19. Kukekova A.V. i in., Red fox genome assembly identifies genomic regions associated with tame and aggressive behaviours. Wydawca: Nature Ecology & Evolution. Wydanie: t. 2, nr 9, 2018. Strony: 1479–1491. Adres: <https://doi.org/10.1038/s41559-018-0611-6>. Data publikacji: 2018.08.06. Data odczytu: 2026.10.16.